

ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ОТВОРЕНИТЕ ИНОВАЦИИ ВЪРХУ ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ – ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Виктор Димитров Маринов

Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов
Катедра „Индустиален бизнес и предприемачество“
e-mail: viktor_marinof@abv.bg

Резюме: През последните години отворените иновации се очертаха като трансформираща парадигма в областта на технологиите и бизнеса, прекроявайки традиционните модели за иновации. **Целта** на изследването е да се анализира многостранното въздействие на отворените иновации върху развитието на бизнес организациите, като се следват както възможностите, които предоставят, така и предизвикателствата, пред които се изправят.

Изследването се основава на кабинетно проучване и анализ на литературни източници с оглед очертаване перспективата пред развитието на отворените иновации. Направените **изводи** подчертават необходимостта от балансиран подход на управление, който да увеличи максимално ползите от отворените иновации. В **резултат** направеното проучване предлага основа за информирано вземане на решения и формулиране на политики с цел използване пълния потенциал на отворените иновации за устойчиво икономическо развитие.

Ключови думи: отворени иновации, МСП, растеж, конкурентоспособност.

JEL: O32.

IMPACT OF OPEN INNOVATION ON ECONOMIC DEVELOPMENT - OPPORTUNITIES AND CHALLENGES

Viktor Dimitrov Marinov

D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov
Department of Industrial Business and Entrepreneurship,
e-mail: viktor_marinof@abv.bg

Abstract: In recent years, open innovation has emerged as a transformative paradigm in technology and business, reshaping traditional innovation models and fostering collaboration between diverse stakeholders. The purpose of the article is to analyse the multifaceted impact of open innovation on the development of the business organisations, exploring both the opportunities they provide and the challenges they face.

The study is based on desk research and GAP analysis of case studies from different regions and industries to outline a perspective on the impact of open innovation on economic development in general. The conclusions drawn highlight the need for a balanced management approach that maximizes the benefits of open innovation while mitigating its potential drawbacks. The resulting study offers a basis for informed decision-making and policy formulation to harness the full potential of open innovation for sustainable economic development.

Key words: open innovation, SMEs, growth, competitiveness.

JEL: O32.

Въведение

Динамичното разпространение на цифровите технологии изправя бизнес организациите пред безпрецедентни външни условия, налагащи скоростни управленски реакции и работа в сложна среда, като това се усеща най-силно в бизнес сектора (Crupi, Del Sarto, Di Minin, & Kenney, 2022). От една страна, дигиталните технологии ускоряват скоростта, с която се развиват и разпространяват иновациите, но от друга страна – свиват жизнения цикъл на продуктите, задължавайки фирмите да ускорят своите иновационни процеси (Mubarak & Petraite, 2020). Иновацията обикновено се определя като успешно прилагане на нови идеи, произтичащи от организационни процеси, в които се комбинират различни ресурси (Dodgson, Gann, & Phillips, 2014). Тази комбинация от различни ресурси е сложен и многостепен процес, водещ до усъвършенствани или нови продукти, услуги или процеси, с които бизнес организациите се стремят да подобрят конкурентоспособността си (Baregheh, Rowley, & Sambrook, 2009).

В своята основа концепцията за отворените иновации предвижда включване и сътрудничество с външни за организацията участници, които да са източници на знания и да могат да допринесат за развитието на иновационни проекти в бизнес организациите. Такъв тип сътрудничества биха могли да се причислят към успешните партньорства, ако действат като акселератори за ефективността на корпоративните иновации (Gassmann, Enkel, & Chesbrough, 2010). Традиционно оценка за успеха се поставя по отношение на икономическото представяне на иновационните дейности на организацията, в т.ч. приходи, пазарен дял и удовлетвореност на клиентите. От гледна точка на управлението на индустриалните бизнес организации развитието на отворените иновации налага споделяне на ресурси, време и риск с оглед постигане на интелигентен растеж (Пантелеева, 2013).

Обект на настоящото изследване са отворените иновации в бизнес организациите. **Предмет** е съвкупността от специфични характеристики на концепцията за отворени иновации, които въздействат върху икономическото представяне на бизнес единиците.

Целта на статията е да се анализира многостранното въздействие на отворените иновации върху развитието на бизнес организациите, като се изследват както възможностите, които предоставят, така и предизвикателствата, пред които стопанските субекти се изправят.

За реализиране на целта са поставени за изпълнение следните **задачи**:

- Критичен анализ на литературни източници, свързани с концепцията за отворени иновации;
- Обзор на прехода от затворени към отворени иновации;
- Проучване на вторични източници за изясняване връзката между отворените иновации и иновационно-икономическото представяне на бизнес организацията.

- Идентифициране на възможностите, които отворените иновации предоставят, и на предизвикателствата, пред които се изправят бизнес организациите при внедряването им.

1. Преход от затворени към отворени иновации

Първоначално иновациите са разглеждани като линеен процес, като поредица от стъпки, които започват с изследване, преминават към индустриално развитие и продължават в производството, като иновацията в крайна сметка бива внедрена. Този модел е тясно свързан с идеята за тласък на технологиите. С него са свързани и иновациите през първата половина на 20-ти век, когато е налице силен индустриален растеж в икономиката, в която търсенето надвишава предлагането, а иновациите и технологичните промени се усвояват по естествен начин (Marques, 2014).

Линейният модел, характерен за затворените иновации, обаче е все по-неефективен в условията на глобализация и отворени пазари. Концепцията се прилага най-често от бизнес организации, които имат възможност да инвестират значителни ресурси и разчитат в голяма степен на собствен капитал (Димитрова, 2018). Именно еволюционните аспекти на иновационния процес подчертават значението на трансфера на знания и технологии и идеята за множество взаимодействия в динамиката, движеща сътрудничеството, обмена и споделянето им. Глобализацията, мащабите на научно-развойните дейности, мобилността и стратегическата необходимост от иновационно развитие са част от причините, които налагат преминаването от затворен към отворен модел. В тази връзка Чесброу въвежда понятието „отворена иновация“, като анализира връзката между процесите на управление на иновационните дейности и отвореността, както и мрежовото взаимодействие на всички участници на пазара на иновации. Той дефинира отворената иновация като използване на целенасочени входни и изходни потоци от знания за ускоряване на вътрешната иновация и разширяване на външната ѝ употреба (Chesbrough, 2003). По-късно други автори, като Гросфелд и Роеланд, разглеждат отворените иновации като процес на съвместно пускане на нови продукти и услуги на пазара и създаване на нови бизнес възможности чрез споделяне на знания между партньори (Grosfeld & Roelandt, 2008).

Посочените твърдения следват обща логическа линия по отношение на интеграцията между вътрешни и външни ресурси, като може да се разшири обхватът, включвайки освен нови продукти и услуги, така и организационни нововъведения, които невинаги биват разпознавани като иновации. За по-добро онагледяване на различията между отворените и затворените иновации в Таблица 1 са представени основните характеристики на двете концепции, а в Таблица 2 е направена съпоставката на техните принципи.

Таблица 1

Сравнение на основни характеристики на концепциите за отворени и затворени иновации

Основни характеристики на концепциите	Затворени иновации	Отворени иновации
Интеграция между вътрешни и външни знания и ресурси		X
По-висока степен на сигурност по отношение на авторските права	X	
Необходимост от по-голям вътрешен ресурс за развитие на научноизследователска и развойна дейност (НИРД)	X	
Прозрачност на комуникацията с клиенти, доставчици и др. външни участници		X
Мрежови модел за обмяна на знания, ресурси и технологии		X
Възприемане на децентрализиран и гъвкав подход на действие при създаване на иновация		X
По-слаба конкуренция за крайните пазари поради ограничения достъп до ноу-хау	X	
Прилагане на отворена стратегия за развитие, основана на взаимодействие между вътрешна и външна експертиза		X

Източник: Авторово проучване и систематизация

Предложената систематизация на основните характеристики е резултат от кабинетно авторово проучване на литературни източници, публикувани през последните три години в платформи с отворен достъп до научни статии. Изследването е проведено в периода август – октомври 2023 г., като са разгледани по-подробно 23 от общо над 200 научни статии, генерирани по ключови думи в Google Scholar. Подборът е извършен на база добавяне на ограничителни филтри, които стесняват обхвата на резултатите в периметъра на обекта и предмета на настоящата статия.

Като **отличителни черти на отворените иновации** се очертават *интеграцията между вътрешни и външни ресурси, прозрачността, възприемането на мрежовия модел за работа, децентрализацията и прилагането на отворена стратегия за иновационна дейност*. За разлика от отворените, **затворените иновации** се отличават с *по-нисък риск от загуба на авторски права, необходимост от значителен вътрешен ресурс и по-слаба конкуренция за крайните пазари*.

Таблица 2

Принципи на отворени и затворени иновации

	Затворени иновации	Отворени иновации
1.	Всички способни хора работят в организацията.	Не всички способни хора работят в организацията.
2.	За да се печели от НИРД, трябва да се открива, разработва и доставя всичко в рамките на организацията.	Външната НИРД може да създаде стойност за организацията.
3.	Само ако се открие нещо ново, организацията ще може да го предложи първа на пазара.	Необходима е вътрешна научноизследователска и развойна дейност, за да се разбере тази стойност.
4.	Ако организацията е първата, която комersiализира иновацията, то тя ще е преди конкурентите.	Организацията е полезно да участва във фундаментални изследвания, въпреки че откритието невинаги е нейно.
5.	Ако организацията създава най-много и най-добрите идеи в своя сектор, то тя ще е конкурентоспособна.	Ако се използват най-добрите външни и вътрешни идеи и се обедини създаденото знание, организацията ще има успех.
6.	Ако организацията има пълен контрол над иновационния процес, то конкурентите няма да могат да спечелят от иновативните ѝ идеи.	Трябва да се оптимизират резултатите на организацията, да се комбинират продажбите или лицензират иновациите със закупуването на външни иновационни процеси, като винаги те са по-ефективни и икономични.

Източник: Адаптирано по: Chesbrough, Н. (2003). *Open innovation. The new imperative for creating and profiting from technology*. Boston : Harvard Business School Press.

Като се съпоставят представените принципи на двете концепции, могат да се изведат следните ключови постановки:

- При затворения подход се разчита изцяло на вътрешен човешки ресурси за осъществяване на НИРД, докато при отворения – се възприема принципът за привличане на външна експертиза;
- Добавената стойност от иновационната дейност при затворени иновации е изцяло насочена към вътрешната среда, а при отворените обратно – към външната;
- Акцентът при затворения подход е, организацията да е първа сред конкурентите си, докато при отворения – фокусът е върху това, тя да е участник в дадената иновационна дейност;
- При затворените иновации отговорността и контролът върху процесите са изцяло под ръководството на организацията, а при отворените – процесите са споделени.

На база изведените основни характеристики и съпоставката на принципите между затворените и отворените иновации може да се изведе твърдението, че при затворените иновации бизнес организацията разчита изцяло **на** собствени идеи и инвестира в тях, като целият процес се контролира от вътрешните ѝ структури. Следвайки този подход, границите, до които може да достигне една иновация, не биха могли да надхвърлят организационните ѝ такива. Би могло да се очертае и едно съществено предимство на кон-

цепцията за затворени иновации, а именно – относителната независимост на бизнес единицата от външни фактори и участници при НИРД.

От друга страна, глобализацията, динамиката на световните процеси и мобилността на хора и ресурси налагат използването на неконвенционални подходи за управление на иновационната дейност. Като такъв подход се отличава прилагането на концепцията за отворени иновации. Тяхна основна характеристика е създаването на нововъведения на база съвместни усилия и взаимодействия между вътрешни и външни ресурси и участници. Водеща парадигма е обединяването на умения и знания с цел постигане на по-добри иновационни резултати и респективно – ефекти за организацията и потребителите.

С оглед направения критичен обзор на прехода от затворени към отворени иновации, важно би било и изследване на връзката между отворените иновации и иновационно-икономическото представяне на бизнес организацията. Това би довело до извеждане на ключови моменти, които да способстват за последващо идентифициране на възможностите и предизвикателствата пред процеса.

2. Връзка между отворените иновации и иновационно-икономическото представяне на бизнес организацията

По принцип се приема, че отворените иновационни дейности с разнообразна гама от партньори за сътрудничество влияят положително върху иновационния успех на компанията (Michelino, Caputo, Cammarano, & Lamber, 2014). По-специално използването на външни знания помага за поддържане конкурентоспособността на бизнес организацията. Изследвания на автори като Бретел и Клевен (Brettel & Cleven, 2011) показват положителни корелации между сътрудничеството с клиенти, университети и доставчици и степента на разработване на новия продукт при внедряването на нововъведения. Техните открития показват, че в зависимост от различните фази на иновативния процес университетите, посредниците, клиентите, доставчиците и конкурентите са от полза за постигането на ефективност. Въпреки потенциалните рискове, свързани с отворените иновации, сътрудничеството с външни заинтересовани страни влияе положително върху дейността на бизнес единицата.

За да изследват връзката между отворените иновации и икономическото представяне на организацията, автори като Раутър, Глобочник, Пърл-Ворбах & Баумгартнер правят съпоставка между устойчивостта, икономическото развитие и иновационната активност, като допускат три хипотези, а именно (Rauter, Globocnik, Perl-Vorbach, & Baumgartner, 2019):

- По-високите икономически иновационни резултати са свързани с по-висок интензитет на сътрудничество с външни партньори;

- По-високата ефективност на иновациите за устойчивост е свързана с по-висок интензитет на сътрудничество с външни партньори;
- Представянето на устойчивите иновации и представянето на икономическите иновации са положително свързани.

Като значим извод от тяхната работа се отличава емпиричната подкрепа на твърдението, че икономическото и устойчивото представяне на бизнес организацията не предполагат компромисни решения по отношение на инвестирането на ресурси, когато става въпрос за иновационните дейности. Това на практика означава, че целите, които на пръв поглед изглеждат различни, могат да бъдат постигнати едновременно.

Друг съществен аспект, който привлича изследователския интерес и който може да се отнесе, както към представянето на бизнес единицата, така и към отворените иновации, е организационната култура (Yun, Zhao, Jung, & Yigitcanlar, 2020). Въпреки липсата на съгласувана дефиниция, по-скоро на база споделени ценности и норми на членовете, тя дава информация за представянето на бизнес организацията. Културата, било тя фирмена, корпоративна или организационна, е характерна за всяка организация и нейните ценности отгоре надолу намират отражение в поведенческите норми и общия опит на нейните членове. До голяма степен прилагането на подхода за отворените иновации има пряка връзка с възприемането за вписването му в културата на бизнес единицата (Edvinsson, 2018).

В контекста на анализираната връзка между отворените иновации и иновационно-икономическото представяне на бизнес организацията може да се обобщи, че предишни проучвания в тази област потвърждават положителните ефекти на отворените иновации върху развитието на бизнес единицата, като същевременно не отричат и въздействието на ограничителните фактори пред иновационните процеси (Saura, Palacios-Marqués, & Ribeiro-Soriano, 2023) (Kobarg, Stumpf-Wollersheim, & Welp, 2019). Проучването на икономическата литература по отношение на ограниченията показва, че са налице много по-голям брой изследвания на макрониво и твърде малко – на микрониво.

В общи линии може да се потвърди, че отворените иновации могат да варират, например по географски признак или в зависимост от конкретната индустрия. Тук е важно да се отбележи, че влияние оказват и разликите в капацитета за усвояване между индустриите с различни нива на инвестиции в НИРД. При отворените иновации това може да доведе до значителна хетерогенност между индустриите по отношение на координацията и способностите за ефективно сътрудничество (Vural, Dahlander, & George, 2013), въпреки че в общия случай, когато се говори за развитие и представяне на бизнес организацията, фокусът се поставя върху финансовото измерение. Един по-обхватен поглед, включващ фактори като организационна култура, политика по привличане и задържане на висококвалифицирани кадри, инвестиции в развитие на личността или подобряване на средата, може да

повлияе в положителна посока върху цялостното състояние на бизнес организацията. Като се вземе под внимание посочените специфики, може да се твърди, че иновационните активности имат стратегическо значение за постигане на желаното от бизнес организацията позициониране и за осигуряване на необходимите конкурентни предимства.

Както е видно от гореизложеното, съществува взаимовръзка между прилагането на отворени иновации и икономическото представяне на бизнес организацията. В този контекст идентифицирането на възможностите и предизвикателствата пред този процес може да спомогне за очертаване на ключови моменти по отношение реалното прилагане на подхода.

3. Възможности и предизвикателства пред бизнес организациите при внедряване на отворени иновации

Отворените иновации се възприемат като част от необходимата за бизнес организацията адаптация към динамичните промени в околната среда. Все по-голямо предизвикателство е, отделната бизнес единица да се справи изцяло сама с динамичните външни процеси, свързани с мобилност, рисков капитал, широко разпространено знание и пазарно пренасищане. Една от ключовите предпоставки за участие в и внедряване на отворените иновации е именно придържането към основните предприемачески ценности като растеж и генериране на приходи. Към тези фундаментални предпоставки може да се добави и генерирането на ново знание, което от стратегическа гледна точка е не по-малко значимо при вземането на решение за участие в рискови и мащабни иновационни инициативи.

Някои автори (Hoffman & Schlosser, 2001) разширяват набора от мотиви за вземането на управленско решение за влизане в сътрудничество за отворени иновации, като посочват, че бизнес организациите могат да се ангажират в партньорски иновационни процеси, за да придобият липсващи знания, допълнителни ресурси, в т.ч. и финанси, да разпределят рисковете, да разширят социалните си мрежи или да намалят разходите. Тези мотиви са част от съображенията, засягащи външната среда, докато от гледна точка на вътрешните потребности те могат да се трансформират, като използват външно знание, реализират ефекти от трансфер на технологии и гарантиране на свобода чрез регламентиране на отношенията.

На база посочените предпоставки за вземането на решение за внедряване на отворени иновации могат да се изведат следните **ключови възможности**, които се разкриват пред бизнес организациите, възприели отворения подход на иновационна дейност:

- Достъп до нови знания и трансфер на технологии;
- Споделяне на ресурси, респективно – намаляване на финансовата тежест за отделната бизнес организация;

- Формиране на бъдещи стратегически партньорства и създаване на мрежи по интереси;
- Споделяне на риска, респективно – намаляване на въздействието му върху конкретната бизнес организация;
- Адаптиране към динамиката на външната среда.

От друга страна, резонно е да се изследват и бариерите пред процеса по възприемане на практиката за отворени иновации. В тази връзка проучвания на Чесброу и Кроутер идентифицират синдрома НИН (not invented here), който се изразява в избягване използването или купуването на продукти, изследвания, стандарти или знания от външен произход (Chesbrough & Crowther, 2006). Причините за липсата на желание да се използват външни източници на идеи, работа и ресурси са различни, но могат да включват желание да се подпомогне местната икономика, недостатъчно добре регламентирани патентни отношения, липса на разбиране, нежелание за признаване или оценяване на работата на другите и т.н. Като социален феномен тази тенденция може да се прояви под формата на нежелание да се възприеме идея или продукт, тъй като е с произход от друга култура или поради неумението да се избере подходящият управленски подход.

Лихтенталер и Ернст изследват и синдрома УОН (used only here), който те категоризират като последствие от НИН и който неминуемо води до степен на ограничение на иновационната дейност (Lichtenthaler & Ernst, 2006). В допълнение, Бошма идентифицира т.н. бариери на затвореност (Boschma, 2005). Те включват когнитивни, организационни, културни и институционални различия между партньорите за сътрудничество, което предполага, че потенциални проблеми могат да възникнат поради недостатъчни познания, неразбиране на другите култури и начините на организация или наличието на бюрократични елементи.

Може да се обобщи, че *предизвикателствата* пред внедряването на отворените иновации са от съществено значение за възможността да се прилага подходът. Такива могат да са:

- Липса на знания за методите и инструментите на отворените иновации;
- Трудности при управлението на съвместни отворени проекти;
- Нисък потенциал за усвояване на иновации в бизнес организациите;
- Несигурност относно контрола върху иновационния процес;
- Разходи по отношение на очакваните ефекти и за сътрудничество;
- Липса на достатъчно увереност и нагласа за внедряване на отворени иновации.

При различните иновационни активности и проекти отделните бариери придобиват различна тежест в зависимост от спецификите на дейностите, управленската структура, ресурсите и комплексната нагласа към отворения процес. Необходимо е, адекватно да се идентифицират и оценят както

възможностите от конкретна иновация, така и потенциалните предизвикателства пред осъществяването ѝ.

Заклучение

Безспорно иновационната активност на една бизнес организация е от съществено значение за нейното цялостно представяне сред конкурентите и за позиционирането ѝ на пазара. С оглед на динамично развиващите се технологични процеси и постоянно нарастващите изисквания и очаквания на потребителите е необходимо възприемането на адаптивна стратегия, която да позволява гъвкави управленски решения и да е иновационно ориентирана. Именно в този контекст, чрез отварянето към външни източници на знания и умения, бизнес единиците биха могли в по-пълна степен да разгърнат иновационния си потенциал и да доведат до създаването на реална ползност от разработването на нови продукти, услуги, бизнес модели и т.н. Тази задача би била значително по-трудна за изпълнение единствено от една организация, дори и разполагаща със значителен вътрешен ресурс. Потенциалът, който се разгръща при ефективен трансфер на знания, технологии и ноу-хау, е в основата на интеграцията между вътрешни и външни участници за достигане до промяна.

Предимствата на подхода на отворените иновации не би трябвало автоматично да изключват концепцията на затворените иновации. Поляризацията, че ако нещо не е наред, тогава обратното със сигурност трябва да е правилно, не позволява, нещо да бъде отчасти правилно и погрешно едновременно. Необходимо е да се отчитат специфичните особености на дейността на конкретната организация, за да се очертае какъв план за иновационна активност ще се възприеме.

На база направения анализ и изведени констатации може да се заключи, че поставената цел е постигната, като е анализирано многостранното въздействие на отворените иновации върху развитието на бизнес организациите. Изследвани и представени са както възможностите, така и предизвикателствата, пред които стопанските субекти се изправят по отношение въвеждане на подхода за отворени иновации.

Използвани източници

A. Crupi, N. D. (2022). Disentangling the importance of digital platforms and absorptive capacity in digital business ecosystems. In: *Handbook on Digital Business Ecosystems*, Edward Elgar Publishing, Sabine Baumann, editor, 40-49, doi:<https://doi.org/10.1016/j.techfore.2023.122731>, достъпна на

- https://www.researchgate.net/publication/358646517_Disentangling_the_importance_of_digital_platforms_and_absorptive_capacity_in_digital_business_ecosystems [12.10.2023]
- Baregheh, A., Rowley, J., & Sambrook, S. (2009). Towards a multidisciplinary definition of innovation. *Management Decision*, 47(8), 1313-1339., достъпно на https://www.researchgate.net/publication/41104662_Towards_a_Multidisciplinary_Definition_of_Innovation [15.10.2023]
- Boschma, R. (2005). Proximity and innovation: a critical assessment. *Regional Studies*, 39(1), 61-74., достъпно на https://www.researchgate.net/publication/24087849_Proximity_and_Innovation_A_Critical_Assessment [13.10.2023]
- Brettel, M., & Cleven, N. (2011). Innovation Culture, Collaboration with External Partners and NPD Performance. *Creativity and Innovation Management*, 20(4), 253-272., достъпно на https://www.researchgate.net/publication/228216060_Innovation_Culture_Collaboration_with_External_Partners_and_NPD_Performance [13.10.2023]
- Chesbrough, H. (2003). *Open innovation. The new imperative for creating and profiting from technology*. Boston : Harvard Business School Press.
- Chesbrough, H., & Crowther, A. (2006). Beyond high tech: early adopters of open innovation in other industries. *R&D Management*, 36 (3), 229-236., достъпно на https://www.researchgate.net/publication/227735340_Beyond_High_Tech_Early_Adopters_of_Open_Innovation_in_Other_Industries [14.10.2023]
- Dodgson, M., Gann, D., & Phillips, N. (2014). *The Oxford handbook of innovation management*. Oxford: Oxford University Press.
- Edvinsson, L. (2018). The culture of open innovation – A new twilight zone? In: Exploring the Culture of Open Innovation. Bingley, UK: Emerald.
- Gassmann, O., Enkel, E., & Chesbrough, H. (2010). The future of open innovation. *R&D Management*, 40(3), 213-222. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9310.2010.00605.x>
- Grosfeld, T., & Roelandt, T. (2008). The Logic of Open Innovation: Making Value by Connecting Networks and Knowledge. *Foresight and STI Governance (Foresight-Russia till No. 3/2015)*, 2(1), 24-29., достъпно на https://www.researchgate.net/publication/271812957_The_Logic_of_Open_Innovation_Managing_Intellectual_Property [18.10.2023]
- Hoffman, W., & Schlosser, R. (2001). Success factors of strategic alliances in small and medium-sized enterprises: an empirical survey. *Long Range Planning*, 34(3), 357-381., достъпна на https://www.researchgate.net/publication/223087594_Success_Factors_of_Strategic_Alliances_in_Small_and_Medium-sized_Enterprises-An_Empirical_Survey [19.10.2023]

- Kobarg, J., Stumpf-Wollersheim, S., & Welppe, I. (2019). More is not always better: effects of collaboration breadth and depth on radical and incremental innovation performance at the project level. *Research Policy*, 48(1), 1-10., достъпно на <https://ideas.repec.org/a/eee/respol/v48y2019i1p1-10.html> [20.10.2023]
- Lichtenthaler, U., & Ernst, H. (2006). Attitudes to externally organising knowledge management tasks: a review, reconsideration and extension of the NIH syndrome. *R&D Management*, 36(4), 367-386., достъпно на https://www.researchgate.net/publication/227745392_Attributes_to_Externally_Organising_Knowledge_Management_Tasks_A_Review_Reconsideration_and_Extension_of_the_NIH_Syndrome [24.10.2023]
- Marques, J. (2014). Closed versus Open Innovation: Evolution or Combination? *International Journal of Business and Management*; 9(3), 196-203., достъпно на https://www.researchgate.net/publication/272723301_Closed_versus_Open_Innovation_Evolution_or_Combination [01.11.2023]
- Michelino, F., Caputo, M., Cammarano, A., & Lamber, E. (2014). Inbound and Outbound Open Innovation: Organization and Performances. *Journal of Technology Management & Innovation*, 9(3), 65-82. doi:<http://dx.doi.org/10.4067/S0718-27242014000300005>., достъпно на https://www.researchgate.net/publication/266642650_Inbound_and_Outbound_Open_Innovation_Organization_and_Performances [25.10.2023]
- Mubarak, M., & Petraite, M. (2020). Industry 4.0 technologies, digital trust and technological orientation: what matters in open innovation? *Technological Forecasting and Social Change*, 161, 120332., достъпно на https://www.researchgate.net/publication/344388415_Industry_40_technologies_digital_trust_and_technological_orientation_What_matters_in_open_innovation [26.10.2023]
- Rauter, R., Globocnik, D., Perl-Vorbach, E., & Baumgartner, R. (2019). Open innovation and its effects on economic and sustainability. *Journal of Innovation & Knowledge*, 4(4), 226-233.
- Saura, H., Palacios-Marqués, D., & Ribeiro-Soriano, D. (2023). Exploring the boundaries of open innovation: evidence from social media mining. *Technovation*, 119, 102447., достъпно на https://www.researchgate.net/publication/357565163_Exploring_the_boundaries_of_open_innovation_Evidence_from_social_media_mining [27.10.2023]
- Vural, M., Dahlander, L., & George, G. (2013). Collaborative benefits and coordination costs: learning and capability development in science. *Strategic Entrepreneurship Journal*, 7 (2), 122-137., достъпно на https://www.researchgate.net/publication/264617869_Collaborative_Benefits_and_Coordination_Costs_Learning_and_Capability_Development_in_Science [16.10.2023]

- Yun, J., Zhao, X., Jung, K., & Yigitcanlar, T. (2020). The Culture for Open Innovation Dynamics. *Sustainability*, 12, 5076.
doi:<https://doi.org/10.3390/su12125076>, достъпно на
https://www.researchgate.net/publication/342365657_The_Culture_for_Open_Innovation_Dynamics [15.10.2023]
- Димитрова, Я. (2018). Отворената иновация – характеристики, особености и предимства. *Economics and Management, Volume: XIV, Issue: I*, 88-104.
- Пантелеева, И. (2013). *Управление на иновациите в индустриалното предприятие*. Свищов: Академично издание "Ценов".

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЦОВ

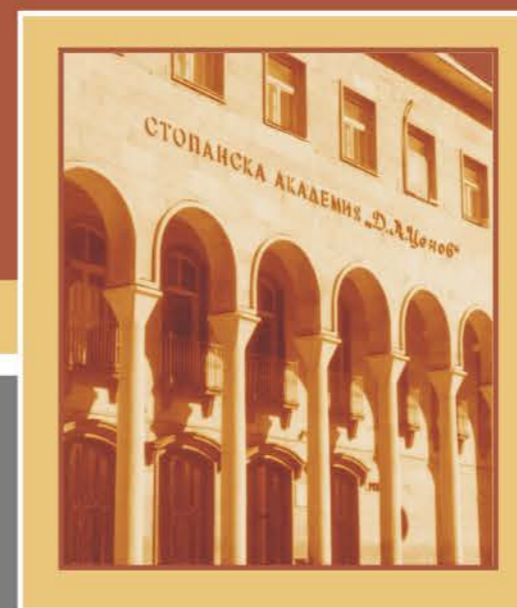
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ

ГОДИШЕН

АЛМАНАХ

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

Том XVI, 2023

Книга 19

Том XVI, 2023 г.
Книга 19

Академично издателство
„ЦЕНОВ“ - Свищов

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Доц. д-р Красимира Славева – главен редактор
Проф. д-р Марина Николова – зам. главен редактор
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Петранка Мидова
Доц. д-р Николай Нинов
Доц. д-р Людмил Несторов

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Иванка Борисова – превод и редакция
на английски език
Милена Александрова – технически секретар

Съдържание

Студии

Васил Пламенов Василев ТРАНСПОРТ И ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ: ФОРМИ НА ПРОЯВЛЕНИЕ И МЕХАНИЗМИ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕ	5
Гергана Филипова Павлова СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ДОХОДИТЕ НА ЗЕМЕДЕЛСКИТЕ СТОПАНСТВА ЗА ПЕРИОДА 2007 – 2022 ГОДИНА	26
Грета Иванова Иванова ПОДБОР НА СЛУЖИТЕЛИ В ДЪРЖАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – НОРМАТИВНА РЕГЛАМЕНТАЦИЯ И ПРАКТИЧЕСКО ПРИЛАГАНЕ	49
Йордан Чорбаджийски ОПТИМИЗИРАНЕ НА ЕКСПОРТА В СЕКТОР ВИНОПРОИЗВОДСТВО ПО ПРИМЕРА НА ВИНАРСКА ИЗБА „ЧЕРНОМОРСКО ЗЛАТО“ АД	76
Мария Анастасова Хаджихристева СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ЗДРАВНОТО СЪСТОЯНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В БЪЛГАРИЯ	95
Момчил Мирославов Маринов РАЗВИТИЕ НА ЗАСТРАХОВАНЕТО „ЖИЛИЩА И ДОМАШНО ИМУЩЕСТВО“ В ЗАД „ОЗК ЗАСТРАХОВАНЕ“ АД	117
Ненко Василев Василев АКТУАЛНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД МАШИНОСТРОЕНЕТО В БЪЛГАРИЯ – СЕКТОРЕН АНАЛИЗ	148
Радка Иванова Василева КОЕФИЦИЕНТЪТ НА ВАРИАЦИЯ КАТО ВЪЗМОЖНОСТ ЗА АНАЛИЗ НА ПАЗАРА И УСТАНОВЯВАНЕ НА НЕОБХОДИМОСТТА ОТ ПРЕЗАСТРАХОВАТЕЛНА ЗАЩИТА ПРИ ИМУЩЕСТВЕНИТЕ ЗАСТРАХОВКИ В БЪЛГАРИЯ	175
Тоня Петрушева ФРАГМЕНТАРЕН АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТТА НА ТЪРГОВСКИТЕ ВЕРИГИ ЗА БЪРЗОБОРОТНИ ПОТРЕБИТЕЛСКИ СТОКИ В БЪЛГАРИЯ	192
Шенай Шемсиева Раимова ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ФИНАНСОВАТА ГРАМОТНОСТ ВЪРХУ ФИНАНСОВОТО БЛАГОСЪСТОЯНИЕ НА ИНДИВИДА	219

Статии

Антонио Валентинов Дичев МАШИННО САМООБУЧЕНИЕ ПРИ VAR КАТО ОЦЕНКА ЗА ПАЗАРНИЯ РИСК – ПРЕДИМСТВА И НЕДОСТАТЪЦИ	241
Боряна Руменова Пейчева ФУНКЦИОНАЛНА РАМКА НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА В МИТНИЧЕСКИЯ КОНТРОЛ	255
Виктор Димитров Маринов ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ОТВОРЕНИТЕ ИНОВАЦИИ ВЪРХУ ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ – ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА	271
Галина Генева Илиева ИЗБОР НА ДОСТАВЧИК ОТ ФИРМАТА	284
Горян Благовестов Милев ДИНАМИКА НА ОТРАСЛОВАТА СТРУКТУРНА ТРАНСФОРМАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ	294
Елка Узунова МЕТОДИКО-ОРГАНИЗАЦИОННИ АСПЕКТИ НА ИЗСЛЕДВАНЕ НА ДРЕБНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В СФЕРАТА НА ТУРИЗМА	305
Йоана Иванова Първанова РЕГИОНАЛЕН ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ – СЪЩНОСТ, ЗНАЧЕНИЕ И ДИНАМИКА ПРИ ПРОВЕЖДАНЕ НА ДЪРЖАВНИТЕ ПОЛИТИКИ	317
Йордан Стефанов Генов КОМУНИКАЦИЯТА КАТО ЧАСТ ОТ ПРЕНОСИМИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ	336
Любомир Василев Георгиев РОЛЯТА НА УПРАВЛЕНСКОТО РЕШЕНИЕ В СЪВРЕМЕННАТА ОРГАНИЗАЦИЯ	358
Мария Петрова Дачева КРИЗИСЕН МЕНИДЖМЪНТ ПРЕЗ COVID-19 И ЕФЕКТА МУ ВЪРХУ ПРОФЕСИОНАЛНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА ОФИС СГРАДИ	368
Миглена Трифонова Маринова УСТОЙЧИВОТО СЧЕТОВОДСТВО В МИННОДОБИВНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ – ИНТЕГРАЦИЯ В СТРАТЕГИЧЕСКИЯ ПОДХОД	378

Николай Василев Тодоров КРЪГОВИ ИКОНОМИЧЕСКИ СПОСОБИ В МЕТОДОЛОГИЯТА ЗА ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ТАКСА БИТОВИ ОТПАДЪЦИ	392
Онник Таракчиян АНАЛИЗЪТ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ФАРМАЦЕВТИЧНИЯ СЕКТОР: ТЕОРЕТИКО – ПРИЛОЖНИ АСПЕКТИ	405
Петър Ангелов Чернаев ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ЖИВОТНОВЪДНИЯ БИЗНЕС: ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВЪЗМОЖНОСТИ	415
Пламен Станчев Илиев ЦЕНОВА ДИНАМИКА НА ЖИЛИЩНИЯ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ	428
Пламена Йорданова Колева НОРМАТИВНО РЕГЛАМЕНТИРАНЕ НА СТАТИСТИКАТА НА ТУРИЗМА	445
Ралица Сирашка НЕОБХОДИМОСТ ОТ ЕКОЛОГОСЪОБРАЗНИ ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ УМЕНИЯ В СЪВРЕМЕННИЯ АГРОБИЗНЕС	464
Росен Здравков Тумбев ПОЛОЖИТЕЛНАТА НАГЛАСА КЪМ ЗДРАВЕ НА РАБОТНОТО МЯСТО – СЪЩЕСТВЕН КОМПОНЕНТ ЗА ОРГАНИЗАЦИОННО ЗДРАВЕ	480
Стелиян Богданов Стефанов ИЗСЛЕДВАНЕ НА НЕРАВЕНСТВОТО ПРИ РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ДОХОДИТЕ В БЪЛГАРИЯ И ЕС	491
Тодор Георгиев Гогов ЗНАЧЕНИЕ НА ВЪТРЕШНИЯ ОДИТ В БОРБАТА С ИЗМАМИТЕ В ОРГАНИЗАЦИИТЕ	504
Цветомира Георгиева Велева ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ОМНИКАНАЛНОТО БАНКИРАНЕ	522

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ
Студии и статии
Том XVI – 2023, книга 19

Даден за печат на 10.11.2024 г., излязъл от печат 15.11.2024 г.
Поръчка № 18907; формат 16/70/100; тираж 50

ISSN 1313-6542

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов“
Свищов, ул. „Цанко Церковски“ 11А